

KARAKALPAK ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR - III¹

Doç.Dr.Metin ERGUN

MÂMBETNİYAZ CIRAV (2)

Hayatı hakkında bilinenler çok azdır. Kıyas civarın verdiği bilgiye göre XVIII. yüzyılın sonuyla XIX. yüzyılın başında yaşamıştır. Yaşadığı dönemde Mâspatşa destanını en iyi anlatan cıravdır.

Onunla ilgili olarak bilinenler bundan ibarettir.

ERPOLAT CIRAV (3)

1861 yılında “Şımbay”ın “Kepe” köyünde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Rämberdi’dir. Onun babası Esemurat; Esumurat’ın babası Bayseyit, Bayseyit’in babası Kurban; Kurban’ın babası Temir’dir.

Karakalpaklar’ın en meşhûr cıravlarından biri olan Erpolat’ın ustası Nurabilla Cıravdır. Nurabilla, Erpolat’a önceleri köyünün adından dolayı “Kepe” mahlasını vermiştir.

Erpolat’ın esas olarak “cırla”dığı destan Edige’dir. Edige destanı Erpolat’tan ilki 1929 ikincisi 1934 yıllarında olmak üzere Kallı Ayımbetov tarafından iki defa derlenmiş ve bu derlemeler bir kitap halinde 1937 yılında Moskova’da Latin harfleriyle Karakalpak Türkçesiyle yayımlanmıştır.

Erpolat cırav, 1938 yılında doğduğu köyde ölmüştür.

KULAMET CIRAV (4)

XIX. yüzyılın son çeyreğiyle XX. Yüzyılın ilk yarısını Karakalpak cıravlık geleneğinin başarılı temsilcilerinden biri olan Kulamet cırav, 1872 yılında Lenınabad rayonunun Kallıköl bölgesinde dünyaya gelmiştir.

Kulamet, oldukça fakir bir çiftçi olan Übbi’nin altı çocuğundan biridir. Kulamet cırav, çocukluğunda çobanlık yapmıştır. Çobanlık yaparken bir taraftan da halk kosıklarını öğrenmiş ve öğrendiği bu kosıkları düğünlerde söyler olmuştur. Ayrıca düğünlere gelen o dönemin meşhûr cırav ve baksıları olan Nurabilla, Süyev ve Arzi’dan kopuz “şertöv”ün usûlüyle bazı tağav ve termeleri öğrenmiştir. Bunlar içerisinde özellikle Nurabilla cırav, onu etkilemiştir. Çok geçmeden de Nurabilla’nın yanına çıraklığa gitmiştir. O sıralarda Nurabilla, Koñırat’a bağlı Sayat obasında oturmaktaymış. Kulamet, yirmi yaşında Nurabilla cıravın yanına varır ve bir yıl boyunca onun yanında çırak durur. Bu arada ustasının atına bakmaktan odunu taşımaya kadar her işiyle ilgilenen Kulamet, bir yandan da ondan Alpamis, Şaryar, Edige, ve Er Şora destanlarıyla Ciyen Colı, Tümenbay Colı, Sıban Colı, Erman Colı, Şaňköt Colı, Turımbet Colı, Irza Colı, Nurabilla Colı gibi kopuz namelerini öğrenmiştir. Ustasının “pätıya”sını aldıktan sonra Kulamet, yıllarca

---

Koñirat, Moynak, Şomanay, Hoceli, Şımbay dolaylarında cıravlık etmiştir.

Babası Übbi ölünceye kadar onun cıravlık yapmasına karşı çıkmıştır. Hatta usta bir cırav olduktan sonra dahi “cıravlık şeytan işidir bırak” diyerek ona kızmış ve defalarca kopuzunu kırmıştır.

Kulamet, usta bir cırav olduktan sonra da sık sık Nurabilla cıravla oğlu Esemurat cıravın yanına gitmiş, adeta cıravlığa hayatı boyunca devam etmiştir. Onlarla birlikte Koñirat etrafında cıravlık etmiştir. Bu arada Orınbay, Cak-sılık, Tilevmurat, Cañabay gibi Cırav ve Baksılarla da tanışmış, toylarda birlikte çalıp söylemişlerdir. Kulamet cıravdan ne yazık ki sadece Şaryar destanı derlenmiştir. Derlenen bu destan, A. Pahratdiy-nov’un “Giriş”iyle 1959 yılında Karakal-pak Türkçesiyle yayınlanmıştır. Destan, daha sonra 1971 yılında Rusça’ya 1979 yılında da Özbek Türkçesine aktarılarak tekrar yayımlanmıştır.

Kulamet cırav, 1954 yılında 82 yaşın-dayken ölür.

ÖTENİYAZ CIRAV (5)

Kegeyli ilçesinin Şortanbay Atav denilen yerinde bir obada fakir bir çiftçi ailesinin çocuğu olarak 1874 yılında dünyaya gelen Öteniyaz İyimbetuli, XX. yüzyıl Karakalpak cıravlarının en güçlülerinden biridir.

Babası İyimbet, cıravları çok seven biridir. Cıravları sık sık evine davet eder-miş. Küçük Öteniyaz da eve gelen bu cıravları dinlermiş. Bu cıravlardan dinlediği destan parçalarını arkadaşlarının yanında tekarlayan küçük Öteniyaz, bir taraftan da halk “kosık”larını öğrenmiş ve katıldığı düğünlerde bu “kosık”ları

söyler olmuştur. Sesi de oldukça güzel olan Öteniyaz’ın adı, söylediği bu kosıklar yüzünden “kosıkşı bala”ya çıkmıştır. Öteniyaz halk kosıklarından özellikle “Keñesli Ton”, “Gelgel-ey” ve Arzıgül”ü söylemiş.

Yıllarca “kosıkşı bala” olarak düğünlerde kosık söyleyen Öteniyaz, 16 yaşındayken ailesiyle birlikte Carıkköl’e göçer. Üç yıl sonra 19 yaşındayken orada dönemin meşhur cıravlarından olan Buhara mektebine bağlı Erpolat’la tanışır ve onun yanında cıravlığa başlar. Beş yıl Erpolat’ın yanında cıravlık yapar. Başta at bakıcılığı olmak üzere beş yıl boyunca ustasının her işiyle ilgilenen Öteniyaz, ondan Şaryar, Mäspatşa, Edige, Alpamis ve Şora destanlarını öğrenir.

Ustası Erpolat’tan kopuz “şertöv”ü de öğrenen Öteniyaz, ondan “pätiya” aldığı Ciyenkul nama, Tümenbay nama, Aytuvar nama, Düysenbaydın tolğavı, Erman cırav naması, Davılbay cıravı naması, Siban nama, Turımbet naması, Nurabillanın colı, Irza nama, Ayımbet cırav naması, Pakele cırav naması, ve Şänköt naması, gibi tolğav ve nameleri çok iyi çalıp söyleyebilen usta bir cırav haline gelmişti. Ayrıca kendisi de Oy Dağa ve Kanıgül namelerini çıkarmıştır.

Oy Dağa ve Kanıgül namelerini bir tarafa bırakırsak Öteniyaz’ın kendisine ait “kosık” ve “nama”sı yoktur. Yani irticali olan bir cırav değildir. O, daha ziyade ustasından öğrendiği, kosık, nama ve destanları aktaran bir cıravdır.

XX. yüzyıl Karakalpak cıravlık gele-neğinin en başarılı temsilcilerinden biri olan Öteniyaz, 96 yaşındayken 1970 yılında doğduğu yerde ölmüştür.

Oğlu Niyetbay Öteniyazov, ondan Ediğe ve Er Şora destanlarını 1960 yılında derlemiştir. Diğer destanlarıyla tolğav ve namelerini ise Kabil Maksetov derlemiştir. Bu destanlar içinde özellikle 1959 yılının Şubat ve Mart aylarında iki ay boyunca Kabil Kaksetov tarafından derlenen Şaryar destanı çok mühimdir.

KURBANBAY CIRAV (6)

Adı “Kırk Kız” destanıyla birlikte anılan Kurbanbay cırav, 1876 yılında Törtkül’e bağlı Şorahan’da dünyaya gelmiştir.

Mañğıt uruğunun Karamañğıt tiresinden olan Kurbanbay, cıravlık geleneğinin ilk düstürlarını ailesinden öğrenmiştir. Ailesinde kopuzcu, sazende ve kosıkçılar varmış; hatta içlerinde bazıları destan bile anlatabilirlermiş.

Ailesi aslen Şorahanlı değildir. Dede-si Karaveyis esas yurtları olan Şımbay’a bağlı “Turım Köpir”ü yoksulluk yuzenden terkedip Şorahan’a gelmiş ve oranın zengilerinden olan Akveyis’in yanına çoban olarak yerleşmiştir. İşte kurbanbay da, babası Təcibay da o ağanın yurdunda dünyaya gelmiştir.

Kurbanbay’ın çocukluğu Akveyis ağanın yanında çobanlıkta geçmiştir. Küçük yaşlardan itibaren koyun arkasında “kosık aytıp”, kopuz çalan cırav, etrafının da teşvikiyle çobanlıktan ayrılmış ve Törtkül’deki Ciyemurat cıravın yanında cıraklığa başlamıştır. Kurbanbay, Ciyemurat cıravdan geleneğin erkân ve usûlüyle “Alpamis” destanının kısa bir varyantını öğrenmiştir., Bir süre sonra onun yanından da ayrılın genç cırav, Şımbayla Nurabilla cıravın yanına gitmiş ve bir buçuk yıl orada cıraklık etmiştir. Kur-

banbay, Nurabilla’dan Koblan, Alpamis, Ediğe, Er Şora, Şaryar destanlarıyla Yar Yar, Hey Yar, Şerbeyit, İlğal, Nurabilla Tolğavı, Yağlı Bâhâr, Caman Şığanak gibi tolğav, terme ve nameleri öğrenmiştir. Nurabilla’nın izniyle Kurbanbay, oradan ayrılıp Nuratalı Kalmurat cıravın yanına, sonra da Erbay’ın yanına varıp yedi yıl cıraklık etmiştir.

Kurbanbay’ın geleneği tam olarak öğrenmesinde ve usta bir cırav olmasında yukarıda adı geçen cıravların emeği çok fazla olmuştur. Uzun yıllar sonunda onlardan Kırk Kız, Alpamis, Koblan, Edige, Er Şora, Şaryar, Méspatşa, Şiyrin-Şeker, Bozaman, Erziyvar, Kurbanbek, Hâcigirey, Kanşayım, Meñlihan, Cazkelen, Baltakey, Sélımcın, Hatamtay, Cahanşa ve Ersayım destanlarıyla sayısız kolğav, terme ve nameyi öğrenmiştir.

K. Ayımbetov, N. Dâvkarayev, A. Begimov, Ş. Seytniyazov, S. Malenov, N. Capakov, Ö. Hocaniyazov, M. Seytniyazov, A. Kerimov gibi âlimler 1938-1958 yılları arasında Kurbanbay cıravdan derlemeler yapmışlardır. Yapılan bu derlemelerin tamamına yakını yayımlanmıştır.

1956 yılında devlet tarafından “Miy-net Kızıl Bayrak” madalyasıyla ödüllendirilen Kurbanbay Cırav, 1958 yılında 82 yaşındayken ölmüştür. Yaşadığı dönemde Türkistan’daki bütün Türk boyları tarafından tanınan ve sevilen Kurbanbay cırav, Törtkül’deki “Narencan Baba” yatırının yanına gömülmüştür.

BEGMURAT CIRAV (7)

Buhara Emirliği’ne bağlı olarak yaşayan Karakalpaklar’ın cıravlarından-

dır. Doğum tarihi bazı kaynaklarda 1878 (Adambayeva, 1991,19) olarak belirlenirken bazı kaynaklarda 1891 (Maksetov, 1983, 49) olarak verilmiştir.

XIX. Yüzyıl Türkistanının siyasi haritasında henüz Rus siyasetine uygun olarak teşekkül ettirilen boy esaslı devletçikler görülmez; aksine birçok boyun içiçe yaşadığı “emirlik”ler görülür. Bu Siyasi harita, Türkistandaki Türk gruplarının kültürel farklılaşmasını önlemiş; bir kültürel mirasın -bugün bile- birçok Türk boyu tarafından sahiplenmesini sağlamıştır. Bu şekilde birçok Türk boyunun içiçe yaşadığı siyasi yapılanmalardan biri Buhara Emirliği’dir. Aynı şekilde birçok Türk grubu tarafından sahiplenilen ve araştırılan kültürel miraslardan biri de Begmurat cıravdır.

Begmurat cırav, kendi dönemine kadar olan bütün diğer cırav ve baksılar gibi Özbek, Karakalpak, Türkmen ve Kazak âşık tarzı şiir geleneklerinin tesirinde yetişen bir cıravdır. O’nun yetişmesinde bütün bu Türk gruplarının cıravlık-baksılık geleneklerinin rolü olmuştur. Onda Özbek, Türkmen, Karakalpak ve Kazak cıravlık-baksılık geleneklerinin tesiri görülür.

Karakalpaklar’ın Akmañıt uruğundan olan Begmurat, Nurata ilçesinin Kotır kışlağında (köyünde) dünyaya gelmiştir. Babası Corabay, orta halli bir çiftçidir. Ömrünün çoğunu ailesiyle birlikte Kotır ve Kırık Kudık’ta geçiren cıravın bilindiği kadarıyla ata-babalarının içinde cırav yoktur. O, cıravlığı meşhür Karakalpak cıravı Şaňköt’ün çırağı Kurban’dan öğrenmiştir. Begmurat, çocuk denecek yaşta cıravlığa başlamış, ustası Kurban’dan cıravlık düstüruyla birlik-

te Alpamıs, Er Ahmad Hem Er nazar, Görüglüniñ Tuvılıvı, Küntugmış, Melike, Ayyar, Tolıbay, Sınşı, Şiyrin-Şeker, Avezhan, Dalli Ayım, Sarmanhan gibi destanları öğrenmiştir. Kurban’ın yanından ayrıldıktan sonra Esirkep, Aşur ve Nurnazar cıravların yanında bir süre kalıp onlara da cırav duran Begmurat, daha ziyade Nurata, Kenimeh, Gijduan, Semerkand, Kızıltepe ve Karşı etraflarında cıravlık yapmıştır.

XX. Yüzyılda Karakalpak cıravlarının en güçlülerinden biri olan Begmurat 1955 yılında ölmüştür. Tursın adındaki kızıyla Yahşılık odlı oğlu halen Buhara’nın Nevai ilçesinde yaşamaktadır.

Destancılığın yanında terme ve tolğav söylemede de oldukça usta olan Begmurat’ın bu “kosık” larından bazılarını aşağıya alyoruz:

*Egarimnın başı kümiş,
Kalmak elge kılğan cüriş,
Öz toyında Kultay bolıp,
Öleñ ayttı er Alpamıs,
Alpamıştan aytayın ba cemiyet,*

—
*El üstinde cürip bedev saylağan,
Cav dese cüreği ottay kaynağan,
Duşpanların koyday kılıp aydağan,
Sınşılıkta Tolıbay’dan aytayın ba cemiyet.*

—
*Saray elde ötken eken Sarmanhan,
Bir balası atı edi Ahmedcan,
Akbilekke kolın tartkan Ernazar,
Ernazar men Ahmedcannan,
Aytayın ba cemiyet...*

*Tüşmesin başnā kayğı vayım
Birin koyıp, birin bayan kılayın,
Arzurumda ötken eken Delliayım,*

*Delliyım menen Hasenhannan
Aytayın ba ağayın.
Maydan bolsa şıbın canınan keşken,
Suv ornuna duşpan kanların işken,
Arazlap Şambilden Kunkarğa köşken,
Avezhannan aytayın ba cemiyet.*

*Şeşenlikten sözdi sözge naşlayın,
Suhbat kurıp kevilniñzdi hoşlayın,
Kulat sal sözime turğan camaat,
Birazırak destannan söz başlayın.*

*Taşladım destannan birin tañlañlar,
Şaşıp arıǵını uşlap almañlar,
Uşlaǵanıñ arık şıksa ağayın,
Öziñnen kör bizden kapa bolmañlar,*

*Semizi deñ-arıǵını süymeñler,
Arık şıksa bizge güñç üymeñler,
Uşlaǵanıñ arık şıǵıp ağayın,
Pent cegen cigittey bolıp küymeñler.*

TÖRE CIRAV (8)

1879 yılında “Şılahbay”ın “Texge Şaşkan” denilen bölgesinde bir Karakalpak obasında dünyaya gelmiştir. Cıravlığı Nurabılla Cıravdan öğrenmiştir. Töre Cırav, Karakalpakların Kıtay tiresinin Kepe uruğundan olup, “Esim Boy’u” obasındadır. Töre, ustası Nurabılla Cıravdan cıravlık geleneğinin erkân ve usulüyle destanları öğrenmiştir. O, özellikle “Mäşpatşa” destanını anlatmada ustaydı. Mäşpatşa, destanı Töre cıravdan 1934 yılında “Şımbay”da Kallı Ayımbetov tarafından derlenmiştir. Töre cıravın anlattığı Mäşpatşa destanı diğer cıravlarınkinden farklıdır. Destan, Töre cırav anlatmasında iki bölümden oluşmaktadır. Destanın ikinci bölümü sadece Töre cıravdan derlenmiştir.

Töre cırav, 1944 yılında Şımbay şehrinde 65 yaşındayken ölmüştür.

ÖGİZ CIRAV (9)

Esas adı, Hocambergen Niyazulı’dır. Sesi çok gür olduğu için halk ona “Ögit” mahlasını vermiştir. 1883 yılında Şımbaş ilinin Kegeyli ilçesinin Kayşlı obasında dünyaya gelmiştir. Ögiz cırav, Karakalpakların “kayşlı” uruğundadır.

Cıravlığa genç yaşta başlayan Ögiz, geleneğin erkân ve usulünü Bekimbet cıravdan öğrenmiştir. Yıllarca Bekimbet’in yanında cırav duran Ögiz, ondan kopuz çalmasını ve Karakalpak destanlarını öğrenmiştir. Ögiz cırav, bu destanların içinde özellikle Alpamıs destanının bütün epizotlarını anlatmaktaydı. Alpamıs destanının en güzel varyantı, Ögiz cıravın anlatmasıdır. Destan Ögiz’den 1936 yılında derlenmiş; bu derleme ilk olarak Moskova’da 1937 yılında yayımlanmış; daha sonra 1941’de Semarkan’ta, daha sonra ise Karakalpakistan’da defalarca yayımlanmıştır.

Devrinin en güçlü cıravları olan Esemurat ve Kıyas cıravla birlikte Kıpşak, Mañıt, Gürten ve Ürgenç bölgelerinde cıravlık yapan Ögiz cırav, gelenekte, Özbek, Türkmen ve Kazak cıravlık, baksılık gelenekleriyle yakınlık gösteren Sıpıra cırav mektebine bağlı olarak gösterilmektedir. Sıpıra cırav mektebinin diğer mekteplerden farklı yönü, bu mektepte Koblan, Edige, Alpamıs, Mäşpatşa, Şora, Er Sayım ve Şaryar destanlarıyla Ak Şayır, Ormambet, Poskan El ve Kayda Bar gibi terme ve tolgavların daha fazla anlatılması, söylenmesidir. Alpamıs, Edige, Koplın ve Şaryar destanlarını anlatması bakımından Ögiz cırav, bu mektebe uygunluk göstermektedir..

Ögiz cırav, 1955 yılında 71 yaşındayken doğduğu yerde ölmüştür.

KIYAS CIRAV (10)

1903 yılında “Şımbay” vilâyetinin eski “Keñes sovhozu”na bağlı “Torğay Terek”te yaşayan fakir bir çiftçi ailesinde dünyaya gelmiştir. Babası Kayratdin, obanın öğretmeni idi. Kıyas, okumayı-yazmayı babasından öğrenmiştir. Kıyas, onbeş yaşına kadar anne-babasının yanında durmuş; daha sonra beş kardeyişle birlikte zenginlerin yanına çobanlığa gitmiştir.

Küçük Kıyas, kardeşleriyle birlikte önce Kuvzım adlı beyin yanında çalışmaya başlar. Burada beyin hizmetçilerinden olan Dosımbet’ten duvtar, kopuz, “şertüv”ü, kosık, “aytuv”u öğrenir. Kıyas, Dosımbet’ten “Ormanbet Biydiñ Tolğavı”nı Ciyen Cırav’ın “Poskan El”ini, kopuzla çalınan “Ullı Tolğav”, ezgilerini öğrenir. Kıyas’ın cıravlığa başlamasından Dosımbet’in tesiri oldukça fazladır. Dosımbet’ten öğrendiği bu bilgiler, O’nun merakını iyice arttırmış ve çok geçmeden usta cıravlara çıraklık etmek üzere Ruvzım’ın yanından ayrılıp gitmiştir. Önce toylara-düğünlere gitmiş, Nurabilla, Dilim, Paleke, Seyfulla, Abdıräsuvli, Erpolat, İrsnazar, Abdimurat, İsmayıl, İzimbet gibi devrin büyük cıravlarını defalarca dinlemiştir. Bu arada cıravları dinlerken Dosımbet’ten dinlediği tolğav ve termelerin tam şekillerini de öğrenmiştir.

Kıyas, bir yıl kadar Seyfulla cıravın yanında çıraklık eder. Ondan “Düysenbay Tolğavı”, “Erman Nama”, “Tolkın Nama” gibi yirmi civarında “nama” öğrenir. Ayrıca “Ökinbe”, Derkan”, “Aydabar” gibi birçok termeyi de öğrenir. Daha son-

ra Seyfulla cırav, Kıyas’ı, kendisine 8 yıl çıraklık eden Begmurat cıravın yanına gönderir. 42 yaşında gözlerini kaybeden Begmurat cırav, o sırada 70 yaşında idi. Kıyas, Begmurat’ın yanında 18 ay kalır ve O’ndan “Alpamıs”, “Mäspatşa”, “Şäryar”, “Kırk Kız”, “Supıbek”, “Bozuğlan” ve “Kurbanbek” destanlarını öğrenir. Daha sonra tam çıraklık etmese bile sık sık Nurabilla, Dilim, Paleke, Erpolat ve İrsnazar cıravların meclislerinde gidip onları dinlemiştir.

Kıyas, okuma-yazma bilen bir cıravdı. Bu yüzden, ustalarının anlattığı destan ve kosıkları önce yazar, sonra kopuz “şert”ip onları ezberlerdi. Begmurat’ın anlattığı destanları bu şekilde yazarak öğrendiği gibi, Bucırmergen destanlarını da önce yazıya geçirmiştir.

1928 ile 1942 yılları arasında Şımbay’daki “Kolhoz Teatrı”nda çalışan Kıyas, 1943’ten emekli olduğu, 1955 yılında kadar “Radiokomitet”te çalışmıştır. Sovyetler Birliği’nin çeşitli “Federe Devletleri”nde yapılan birçok yarışmaya katılan ve katıldığı bu yarışmalarda sayısız ödül kazanan Kıyas, aynı zamanda “Karakalpakistan Halk Artisti” ünvanını da almıştır.

Yirmi civarında destanla, kırk civarında nama ve terme bilen Kıyas, aynı zamanda yayınevi tarafından “Kobız Termeleri” adıyla yayımlanmıştır. Cıravdan derlenen destanlar da çeşitli tarihlerde yayımlanmıştır. Bu destanlardan Alpamıs, 1957 yılında Nökis’te yayımlanır.

Kıyas cırav, 71 yaşındayken 1974 yılında geride çok sayıda destan, tolğav, terme ve ezgiler bırakarak ölür.

Kıyas’ın Alpamıs destanındaki tolğavlarından birini aşağıya alıyoruz:

*At kötermes bikellerdiñ nazı edim,
Köllerden uşırğan koñur gaz edim,
Haslı-zatım sizge bayan äyleyin,
Koñurat elde ırğaklınıñ kızı edim.*

*Şaşlarımđı castan tallap öripti,
Bul dünyağa kevlın cüdü beripti,
Atam kursın köp mallarğa kızıgıp,
Ata bilmes birKalmakka beripti.*

*Bedev mingen kıya şöyde celmey me,
Barşunnan ayrılğan palvan ölmey me,
Kalay-kalay söyleseñ sensor ğarrı,
Erten menen maldı bergen kelmey me.*

*Şaşgenemđi besten tallap öreyin,
Küdirettiñisine özım köneyin,
Cılay berme eki birdey alcığan,
Kalmaklardı özım şıgıp köreyin,
Alla abıray berse mendey naşrarğa,
Cavşılarğa şıgıp cuvap bereyin.*

ŞAMURAT CIRAV (11)

Şamurat cırav, 1925 yılında Kegeyli rayonuna bağılı “Kegeyli sovhozu”nun Ahunbabayev adlı yerinde dünyaya gelmiştir.

Babasının adı Bakmurat’tır. Bekmurat da, onun babası Baynazar da oldukça fakir kimselerdi ve bütün hayatlarını ağaların yanında hizmetcilik ederek geçirmişlerdir. Şamurat’ın ailesinde cıravlık olmasa da hem babası, hem de dedesi kopuz çalıp “kosık” söyleyebilen kimselerdi. Şamurat, daha 8-9 yaşlarında kopuz çalmayı öğrenir.

Şamurat, kopuz çalmayı öğrendikten sonra, Öteniyaz ve Karam cıravların yanına giderek bir müddet cıravlık eder. Ediğe, Erşora, Alpamış, Koplandı Batır destanlarıyla Hävic, Maktan Ba, Uzun Bel, Şalkayma, Uzun Kazım, Kelte Nızam, Ziban, Can-Can, Terk Şıgar ve

benzeri terme ve tolğavları öğrenir.

Şamurat, 1955 yılına kadar Ürgenç etraflarında cıravlık eder. 1955 yılından sonra “Devlet Flarmoni” orkestrasında çalışır. Şamurat cıravdan derlenen çok sayıda tolğav, terme ve destan, N. Dävkarayev Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsü arşivindedir.

NOTLAR

1. Daha Önceki bölümler için bkz., (Karakalpak Aşık Tarzı Şiir Geleneği Üzerinde Araştırmalar - I “, Türk Kültürü XXXIV (397), Mayıs 1996, 275-289, “Karakalpak Aşık tarzı Şiir Geleneği Üzerinde Araştırmalar - II”, Millî Folklor, 35, 1997, 10-16.
2. Dahageniş bilgi için bkz: Kabil Maksetov, Destanlar Cıravlar Baksılar, Nökis 1992,162.
3. Daha geniş bilgi için bkz: Kallı Ayımbetov, Halk Danalığı, Nökis 1988, 367-368, K.Maksetov - A. Täcimuratov, Karakalpak Folklor, Nökis 1979, 325; T.Adambayeva, Cırav Namaları, Nökis 1991, 4.
4. Daha geniş bilgi için bkz. : K. Maksetov, Karakalpak Folkloru XIII. C., Nukus 1984 226-231; K. Maksetov, Karakalpak Cırav Baksıları, Nökis 1983, 109-121. K.Ayımbetov, age, 103 - 104; K. Maksetov, “Kulamet Cırav”, Ämuderya Curnalı, 2, 1981.
5. Daha geniş bilgi için bkz: K. Maksetov-A. Täcimuratov, age, 327; K. Ayımbetov, age, 87; K. Maksetov, Karakalpak Folklorı - XIII c. 231-234.
6. T. Adambayeva, age, 22 - 23; K. Maksetov, Karakalpak Cırav Baksıları, 55 - 76; K. Ayımbetov, age, 85 - 86; K.. Maksetov -A. Täcimuratov, age, 331-332.
7. Daha geniş bilgi için bkz: K. Maksetov - A. Täcimuratov, age, 328; T. Adambayeva, age, 19-22; K. Maksetov, Karakalpak Cırav Baksıları, 49-54.
8. Daha geniş bilgi için bkz: K. Ayımbetov, age, 87;
9. Daha geniş bilgi için bkz: T. Adambayeva, age, 4; K. Maksetov, age, 87-88.
10. Daha geniş bilgi için bkz: K. Ayımbetov, age, 89-91; K. Maksetov, Karakalpak Cırav Baksıları, 93-108; K. Maksetov-A. Täcimuratov, age, 333-335; T. Adambayeva, age, 25-28.
11. Daha geniş bilgi için bkz: T. Adambayeva, age, 28-29.